

Sağlık profesyonellerinin alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylere yönelik tutumları: Karşılaştırmalı bir çalışma

Giriş

Alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerin sağlık hizmetlerine erişimi ve tedavi çıktıları, sağlık profesyonellerinin tutumlarından doğrudan etkilenmektedir. Bu hasta grubuna yönelik damgalama, tedaviye uyumu zorlaştırmakta ve sosyal dışlanmayı derinleştirmektedir. Alanyazın, sağlık çalışanlarının bağımlılık alanındaki bilgi düzeyi ve klinik deneyimlerinin damgalayıcı tutumları azaltmada kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Ancak bağımlılık merkezlerinde çalışanlar ile genel sağlık ortamlarında görev yapanların alkol ve madde kullanım bozukluğuna yönelik tutumlarını eş zamanlı olarak karşılaştıran çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırmanın amacı, farklı klinik ortamlarda çalışan sağlık profesyonellerinin alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylere yönelik damgalayıcı tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Araştırma Tasarımı ve Yöntemler

Araştırma kesitsel ve nicel bir tasarımla yürütülmüştür. Araştırmaya Türkiye’de görev yapan, yaşları 30 ile 51 arasında değişen toplam 230 sağlık profesyoneli katılmıştır. Veriler, Ekim 2024 ile Ocak 2025 tarihleri arasında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak elektronik ortamda ve yüz yüze toplanmıştır. Katılımcıların bir kısmı bağımlılık tedavi merkezlerinde klinik deneyime sahipken, bir kısmı genel tıbbi ortamlarda çalışmaktadır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Sosyodemografik Bilgi Formu, Alkol Kullanım Bozukluğu Damgalama Ölçeği, Madde Kullanım Bozukluğu Damgalama Ölçeği ve Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Gruplar arasındaki damgalama düzeyleri ve tutum farklılıklarını incelemek amacıyla ilişkisiz örneklem t-testi ve korelasyon analizleri yürütülmüştür.

Bulgular

Yapılan analizler sonucunda, sağlık profesyonellerinin alkol kullanımına yönelik damgalayıcı tutumları ile madde kullanımına yönelik damgalama düzeyleri arasında güçlü ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Benzer şekilde hem alkol hem de madde kullanım bozukluğuna yönelik damgalamanın, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik genel olumsuz tutumlarla pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu durum, bir bağımlılık türüne karşı yüksek düzeyde damgalama eğilimi gösteren çalışanların diğer bağımlılık türlerine karşı da benzer şekilde olumsuz yaklaşımlar sergilediğine işaret etmektedir. Bağımlılık tedavi merkezlerinde çalışma deneyimi olan sağlık profesyonellerinin, alkol kullanım bozukluğu olan bireylere yönelik damgalama düzeylerinin, deneyimi olmayan meslektaşlarına kıyasla anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Aynı doğrultuda, bağımlılık alanında deneyimli grubun madde kullanım bozukluğuna yönelik damgalama puanları ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik olumsuz tutum düzeyleri de deneyimsiz gruba göre anlamlı biçimde daha düşük bulunmuştur. Sonuçlar, doğrudan klinik deneyimin damgalayıcı ve olumsuz tutumları azaltan bir unsur olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, sağlık profesyonellerinin alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylere yönelik tutumlarında doğrudan klinik deneyimin ve hasta temasının belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bağımlılık merkezlerinde görev yapan profesyonellerin daha düşük damgalama düzeyleri sergilemesi, bu uzmanların bağımlılığı ahlaki bir zayıflık yerine biyopsikososyal bir sağlık sorunu olarak görmeleriyle açıklanmaktadır. Buna karşın, genel tıbbi ortamlarda çalışanların eğitim eksikliği ve sınırlı temas nedeniyle daha yargılayıcı tutumlar geliştirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, damgalayıcı yaklaşımların tedaviye erişimi engelleyen bir cezalandırma mekanizmasına dönüşebileceğini göstermektedir. Sağlık sistemi içinde damgalamayı azaltmak amacıyla, tıp ve hemşirelik eğitimi müfredatlarına bağımlılık merkezlerinde zorunlu klinik stajların dahil edilmesi önerilmektedir. Ayrıca çalışanlara yönelik empatiyi artıran ve kapsayıcı dili teşvik eden sürekli eğitim programları düzenlenmelidir. Bu araştırmanın bulguları, bağımlılık tedavisinde daha insani, kanıta dayalı ve kapsayıcı yaklaşımların geliştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: damgalama, madde kullanım bozukluğu, alkol kullanım bozukluğu, sağlık çalışanları